

OPINIA

KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA

z dnia 5 września 2014 r.

w przedmiocie projektu ustawy o zmianie ustawy o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw

Krajowa Rada Sądownictwa zgłasza do projektu ustawy – *o zmianie ustawy – o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw* następujące uwagi.

Rada negatywnie ocenia propozycję zmiany nazwy ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. *o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw* (Dz. U. nr 169, poz. 1415, ze zmianami), zwaną dalej „ustawą” i stosowanej w niej nomenklatury poprzez zastąpienie pojęcia „przestępstwa” pojęciem „czynu zabronionego”. Proponowaną zmianę należy uznać za zbędną, a jednocześnie mogącą prowadzić do dalszych wątpliwości przy stosowaniu ustawy. W obecnym stanie prawnym nie jest możliwe – wobec treści art. 7 ust 1 ustaw - aby ktokolwiek mógł nie uzyskać kompensaty tylko z tej przyczyny, że sprawca czynu nie może zostać oskarżony ani skazany, a więc że nie doszło do popełnienia przestępstwa w rozumieniu Kodeksu karnego. Ponadto zarówno Konwencja Rady Europy z 24 listopada 1983r. *dotycząca kompensaty dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy*, jak również Dyrektywa Rady 2004/80/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. *odnosząca się do kompensaty dla ofiar przestępstw*, na które to akty prawne powołuje się projektodawca, posługują się wyłącznie pojęciem „przestępstwa” (ang. *crime*). Zastąpienie pojęcia „przestępstwa” pojęciem „czyn zabroniony” zrodzi wątpliwości odnośnie objęcia ustawą osoby pokrzywdzonej przez nieletnich. Zgodnie bowiem z art. 2 w zw. z art. 1 § 2 pkt 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. – *o postępowaniu w sprawach nieletnich* (Dz. U. 2014, poz. 382) nieletni, dopuszczając się czynu wypełniającego m.in. znamiona wskazane w Kodeksie karnym – popełnia „czyn karalny”, nie zaś czyn zabroniony. Jeżeli projektodawca obawia się zbyt wąskiego rozumienia pojęcia „przestępstwa”, winien rozważyć wprowadzenie definicji ustawowej, obejmującej wszystkie przypadki, do których chce to pojęcie odnosić.

Rada negatywnie ocenia propozycję odejścia od zasady subsydiarności kompensaty państwowej, wyrażonej w art. 5 ustawy. W ocenie Rady dotychczasowa regulacja, która możliwość korzystania przez osobę uprawnioną ze środków publicznych celem całkowitego

lub częściowego skompensowania szkód i strat wynikających z przestępstwa zastrzega dopiero w sytuacji braku możliwości pozyskania stosownych środków z innych źródeł, jest rozwiązaniem społecznie sprawiedliwym.

Rada negatywnie ocenia propozycję określenia granic kompensaty w art. 6 ust. 1 ustawy. Sformułowanie, że kompensata nie może być niższa od wskazanej w ustawie kwoty, rodzi wątpliwości, jak rozstrzygać przypadki, gdy osoba uprawniona udokumentowała roszczenia z art. 3 ustawy w łącznej kwocie niższej od minimalnej granicy z art. 6 ust. 1. Europejski model państwowej kompensaty ofiarom przestępstw zakłada możliwość wprowadzenia dolnego progu kompensaty, poniżej którego kompensata jest wyłączona (art. 5 Konwencji Rady Europy z 24 listopada 1983r. *dotyczącej kompensaty dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy*). Jeżeli tak rozumieć projektowany art. 6 ust 1, należy zaopiniować go pozytywnie; nie ma bowiem uzasadnienia dla pokrywania każdego, nawet najdrobniejszych roszczeń w trybie ustawy. Sformułowanie przepisu w tym zakresie winno jednoznacznie wskazywać, że nie podlegają kompensacie wydatki i straty niższe niż kwota minimalna, określona w art. 6 ust. 1 ustawy. Jeżeli jednak projektowany art. 6 ust. 1 rozumieć jako powinność sądu orzekania kompensaty w kwocie nie niższej niż 1000 zł w każdym wypadku zgłoszenia stosownych roszczeń, projekt w tym zakresie należy ocenić jednoznacznie negatywnie. Takie rozumienie nowego art. 6 ust. 1 prowadzi będzie do istotnego zaburzenia konstrukcji ustawy, albowiem kompensata będzie mogła obejmować również w żaden sposób nieudokumentowane wydatki. W tym zakresie kompensata zbliży się w swym charakterze do zadośćuczynienia, co zmieni jedno z założeń ustawy, a mianowicie, że nie obejmuje ona zadośćuczynienia za doznane przez ofiarę krzywdy, a tylko poniesione koszty i straty (art. 3 ustawy).

W ocenie Rady rozwiązania proponowane w art. 7a zbyt wąsko zakreślają sytuacje, w których odmawia się lub ogranicza wysokość kompensaty. W tym zakresie Rada wyraża opinię, że prawidłowe – z punktu widzenia zasady subsydiarności kompensaty państwowej – są regulacje art. 7 i 8 Europejskiej Konwencji *dotyczącej kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy* z dnia 24 listopada 1983 r., na którą powołuje się projektodawca (nieratyfikowanej przez Polskę). Zgodnie z tymi uregulowaniami można odmówić lub ograniczyć zakres kompensaty: 1) z uwagi na sytuację finansową osoby uprawnionej, 2) z powodu zachowania osoby uprawnionej przed, w trakcie lub po popełnieniu przestępstwa, 3) z powodu udziału osoby uprawnionej w zorganizowanej grupie przestępczej lub grupie zaangażowanej w popełnianie przestępstw z użyciem przemocy, 4) z uwagi na zasady współżycia społecznego.

Rada negatywnie ocenia sformułowanie projektowanego art. 7a ust. 1. Koncentruje się ono bowiem jedynie na przyczynieniu się do popełnienia przestępstwa przez ofiarę (które to sformułowanie budzi wątpliwości, jako nieznanie prawu karnemu). Tymczasem przy miarkowaniu lub pozbawieniu prawa do kompensaty powinien być brany pod uwagę nie tylko udział w przestępstwie, ale również przyczynienie się ofiary do powstania i rozmiaru szkody. Zgodnie z projektowanym art. 7a ust. 1 ustawy możliwe będzie miarkowanie (ale już nie całkowite pozbawienie) kompensaty, jeżeli ofiara przyczyniła się do zaistnienia przestępstwa. Podobnie nie będzie można jednak postąpić, gdy ofiara przyczyniła się do zwiększenia rozmiaru szkody. Treść art. 7a nasuwać będzie bowiem wątpliwości, czy zastosowanie w tym wypadku będzie mógł znaleźć art. 5 Kodeksu cywilnego.

Rada zwraca uwagę, że nowelizacja ustawy winna dotyczyć również nowego określenia organu właściwego w sprawach dotyczących przyznania kompensaty (art. 8 ustawy). W ocenie Rady decyzje w tym zakresie należy przekazać organom administracji rządowej lub samorządowej (organom pomocy społecznej), przewidując możliwość odwołania od ich rozstrzygnięć do sądów. Charakter spraw o kompensatę, rozpoznawanych obecnie w postępowaniu nieprocesowym, także przez referendarza, na podstawie przedłożonych rachunków i zaświadczeń o poniesionych wydatkach i stratach, uzasadnia wyłączenie ich z kompetencji sądów. W tym zakresie rozwiązania międzynarodowe nie narzucają modelu przyznawania kompensat w drodze orzeczeń sądowych.

Rada zwraca też uwagę, że projektowany art. 6 ust. 4 nie precyzuje, która jednostka Skarbu Państwa wypłaca zaliczki na poczet kompensaty. W ocenie Rady należy jednoznacznie wskazać, że zarówno zaliczkę, jak i samą kompensatę wypłacają organy władzy wykonawczej szczebla rządowego lub samorządowego. W tym zakresie Rada postuluje odpowiednią zmianę art. 12 ustawy. Nie ma żadnego uzasadnienia dla utrzymywania rozwiązania przewidującego, że kompensatę osobie uprawnionej wypłaca sąd rejonowy, który wydał orzeczenie o jej przyznaniu.